

УДК 821.161.2'06.09:355.4(470:477)»2014/...»
DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.6.2/06>

Скуратко Т. М.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Сеньовська Н. Л.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА ВІЙНИ ЯК КОМПЛЕКСНА ХУДОЖНЯ ВІЗІЯ ДОСВІДУ НАЦІЇ

У статті аналізовано сучасну українську літературу війни як комплексну художню візію досвіду нації. Виокремлено основні аспекти функціонування сучасного українського словесного мистецтва війни (засіб документування, терапії та пам'яті). Проаналізовано художні тексти як спроби фіксації та інтерпретації найрізноманітніших досвідів громадян України. Потрактовано їх як цілісний мистецький масив, який відображає життя в умовах катастрофи. Здійснено спробу тематичної класифікації так званої пам'ятувальної літератури (пам'ять матері про сина, пам'ять дружини про чоловіка, спогади про бойових побратимів, спогади цивільних). Виокремлено характерні особливості творення сучасної української літератури війни (на фронті, у шпиталях, бомбосховищах, на евакуаційних шляхах і цвинтарях, під час мистецьких перформенсів, у вимушеній еміграції та серед нечисленних уламків колишнього мирного життя). Визначено специфічні риси текстів: глибока емоційна насиченість, жанрова та стилістична нестандартність (порівняно із довоєнними). Вказано на особливості тематики сучасної української літератури війни (повсякденне життя на лінії фронту, жертвність у бою, жахи полону, туга вимушеної еміграції, безвихідь окупації, надія і розпач госпіталів, біль втрат, безнадія сирітства, глибина віри, сила молитви, самовідданість волонтерства, неймовірність любові тощо). Наголошується, що у центрі таких текстів – Людина-людства, її психічні трансформації, втрати, разючі зміни особистості. Відзначено актуальні мотиви: внутрішня боротьба, межові моральні ситуації, вибір між власним комфортом і відповідальністю. Акцентовано на тому, що центральним ядром сучасної української літератури війни є тексти, написані нашими Захисниками та Захисницями (комбатантська література). Здійснено умовний аналіз книг цивільних про війну, виокремлено варіанти їхніх візій та життєвих колізій. Часткову увагу зосереджено на висвітленні жіночого досвіду війни та текстах для дітей і про дітей.

Ключові слова: сучасна українська література війни, художня візія досвіду війни, пам'ятувальна література, комбатантська література, мистецтво слова.

Постановка проблеми. Сучасна російсько-українська війна не лише пропонує нашому соціуму складні життєві колізії, часто неохопні, але й є ґрунтом для появи нового феномена – мистецтва війни. Це неймовірне за силою проявів та потенціалами явище, яке може бути повністю осмислене тільки через десятиліття після нашої (віримо в це!) Перемоги. Мистецтво війни, попри свою ключову естетичну функцію, є важливим засобом і документальної фіксації пережитого громадянами нашої країни, і національного росту, і духовного зцілення цілої української спільноти, травмованої несправедливою війною. Сьогодні цей феномен охоплює велику кількість художніх напрямків, серед яких найвагомішими є:

– зображальне мистецтво (мурали, картини, ілюстрації, фрески, мозаїки тощо);

– музичне мистецтво (культурний десант ЗСУ – неформальне об'єднання військовослужбовців творчих професій; плеяда митці та музичних гуртів, чия творчість базується на засадах патріотизму, частина яких розпочали цю діяльність ще до початку війни – 2014 року, наприклад «БЕЗ ОБМЕЖЕНЬ», «ВПЕРШЕ ЧУЮ», «Гайдамаки», «Громадянин Топінамбур», «Жадан і Собаки», «Карна», «МУР», «Мері», «Океан Ельзи», «Пікардійська терція», «Тінь Сонця», «Kozak System» тощо);

– хореографічне мистецтво (хореографічні вистави, народні танці, балет, танцювальні постановки та інші вирази мистецтва руху – від дитячих хореографічних постановок, що переосмислюють у мистецький спосіб актуальні проблеми воєнного часу, до потужних імпрез, наприклад проєкт

перформенсів «Танець в зоні війни?», танець військового, котрий втратив обидві ноги на фронті, на благодійному Віденському балі тощо);

– кіномистецтво (документальні фільми – «Невидимий Батальйон» (2017; Аліна Горлова, Ірина Цілик, Світлана Ліщинська; Україна), «20 днів у Маріуполі» (2023; Мстислав Чернов; Україна), «Хаммер» (2025; Олексій Кочергін; Україна) тощо; художні фільми – «Кіборги. Герої не вмирають» (2017; Ахтем Сеїтаблаєв; Україна), «Наші котики або Як ми полюбили лопати в умовах обмеженої антитерористичної операції з елементами тимчасового воєнного стану» (2020; Володимир Тихий; Україна), «Шлях покоління» (2023; Володимир Сидько, Україна) тощо);

– театральне мистецтво (вистави, перформативні читання та моно вистави, у яких творчо переосмислено російсько-українську війну – моно вистави «Ненароджені для війни» (2024; Євген Авдеєнко), «Хтось такі як я» (2024; Ніна Хижна) тощо; вистави «Я норм» (2022; режисерка Оксана Дмитрієва; Харківський державний академічний театр ляльок імені В. А. Афанасьєва), «Скалічені і Сильні» (2023; режисерка Світлана Ємець; Запорізький дитячий театр «СВІЯ»), «Нехай щастить!» (2025; режисер Степан Пасічник; Харківський академічний український драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка «Березіль») тощо);

– фотомистецтво (серії світлин окремих фотографів-любителів, фотохудожників та фотокореспондентів – Віктора Гурняка, Віталія Запеки, Євгена Малолетки тощо; мистецькі та документальні фотопроекти – «Якби не війна» (2016; Андрій Дубчак та інші), «Життя після поранення» (2017; Олексій Фурман) тощо);

– скульптура (монументи героям, барельєфи, пам'ятні дошки тощо, наприклад Меморіал українським розвідникам, які загинули в російсько-українській війні (2025; Назар Білик; Київ);

– архітектурно-меморіальне мистецтво (меморіальні комплекси, призначені для увічнення пам'яті Героїв та жертв російсько-української війни);

– «межові» жанри (відеопоезія – Павло Вишебаба, Дмитро Лазуткін, Мальва Кржанівська тощо; творчий проект військового телебачення України «Поетичний фронт»; комікси та графічні романи – «Кіборги. Початок. Том І» (2017; Левко Квіт), «Привид Києва» (2022; Мацуда Джюко) тощо; мотивуючі поезії на стінах);

– «мистецтво мережі» («нет-арт» – вид медіа-мистецтва, який використовує Інтернет як основне середовище для створення, демонстрації та взаємодії з творами мистецтва, наприклад «Шев-

ченко мобілізує» (2015; радіомарафон із публікацією арт-портретів Кобзаря в мережі), національний портал «Поезія Вільних» (2022) тощо);

– словесне мистецтво (окремі напрямки й жанри виокремлюємо на основі власної класифікації: за родами (лірика, епос, драма); за темами (відповідно до каталогу Ганни Скоріної) [16]; за авторством (комбатанська і не-військових); за спрямуванням (меморіальна – авторства самих воїнів і воячок, які загинули (Г. Бабіч, М. Кривцов, Ю. Руф, М. Микусь та ін.), література пам'ятування – як пам'ять про героїзм Захисників і Захисниць (Леся Орляк «Ти зробив усе, що зміг» (2017), Марія Вітишин «Мій син – кіборг» (2022), Євгенія Подобна «Дівчата зрізають коси» (2018), Наталка Позняк-Хоменко «Без ротації» (2023), Вікторія Серєда та Христина Біляковська «Я тебе... Війна» (2022), Олена Мокренчук «Герої моєї країни: Михайло Драпатий» (2023), Ольга Стецюк «Сум...» (2024), «Біль...» (2024), «Туга...» (2024) та ін.). Безумовно, така інтерпретація не є остаточною, адже війна триває, кількість рефлексій у художніх текстах про російсько-українську війну збільшується).

Вважаємо, що всі види мистецтва війни репрезентують художнє переосмислення різноманітного досвіду громадян України, який вони отримали внаслідок жайть російської агресії. Однак, саме сучасна українська література війни містить комплексну візію досвіду нашої нації, адже «національна література працює, якщо в боротьбі за свободу націю супроводжують її письменники. Як-от під час Революції Гідності, коли українські класики з'являлися в нових образах, поверталися, ставали сучасними й актуальними» [7, с. 111].

Революція Гідності, початок російсько-української війни (2014 р.) та повномасштабне вторгнення (від 2022 р.) спричинили комплексне, лавиноподібне тематично-художнє оновлення української літератури ХХІ століття. Сьогодні актуальними є нові книги (до десяти років) про різноманітний досвід війни практично всіх літературних жанрів. Поширення набули також антології та інші збірники, які містять як тексти, так і теоретико-філософські матеріали, що пропонують науково-мистецьку візію сучасної літератури війни («Війна 2022: щоденники, есеї, поезія» [1], антологія військових письменників «Голоси» [5], альманах «Вічність трива цей день... Художні хроніки війни» [3], книга нарисів «Це війна. Українські письменники і письменниці про те, як пережити катастрофу» [20], каталог книжок про російсько-українську війну [16]).

У цьому контексті також варто згадати творчі, соціальні й педагогічні волонтерські проекти, метою яких є як популяризація словесного мистецтва війни («Патріотичні й небайдужі» [11], м. Тернопіль), так й інформування про способи подолання колективної травми війни, в тому числі засобами художнього слова («Як ти, брате?» [22], м. Київ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна українська література війни вже є предметом цілеспрямованих літературознавчих наукових розвідок (Є. Васильчук, І. Галак, Т. Головань, М. Жулинський, С. Журба, С. Ковпик, В. Пахаренко, Н. Сеньовська, Г. Скоріна, Т. Скуратко, Т. Пилипець, Г. Токмань, О. Харлан, С. Хороб тощо). Проте, сучасне українське літературознавство все ще потребує комплексного монографічного дослідження феномену словесного мистецтва війни як цілісної художньої візії досвіду нації.

Постановка завдання. Метою наукової розвідки є аналіз тематичних та художніх особливостей сучасної української літератури війни (від 2014 р.) як комплексу художніх візій, що базуються на різноплановому досвіді українців (за останні неповні дванадцять років).

Виклад основного матеріалу. Сучасна українська література війни, незалежно від жанру, репрезентує різноманітний досвід пережитого-перемученого нашими громадянами. І чи не найважливішою місією словесного мистецтва сьогодні є фіксація тих фактів і відчуттів. Як зазначає Артур Дронь, «слова все-таки важать» [6, с. 106], адже дають можливість «наблизитись до чужого досвіду, можливість прочитати те, що сам не наважуєшся сформулювати, це шлях і всередину себе, і до когось іншого» [6, с. 106]. Кожна сучасна публікація як своєрідний пазл лягає в загальну картину комплексної художньої візії досвіду української нації. Погоджуємося із Віталієм Портниковим: «для письменника війна – це вибір дивовижних сюжетів, яких, на щастя, не пропонує мирне життя. Приклади самопожертви, героїзму, солідарності, а водночас – зради, боягузтва, підлості. Цих сюжетів стільки, що бракує творчих сил і часу розібратися в них. Не випадково найкращі книжки про війну, як правило, з'являються після того, як війни закінчуються. Не випадково класичні книжки про війну – це не патос, а переживання, долі людей у світі, який ніколи уже не буде довоєнним» [20, с. 9].

У певному контексті, для письменника творити літературу війни – це якоюсь мірою зцілюватися

зсередини і допомагати своїм читачам долати колективну травму, бо «мусимо говорити, щоб знати правду і щоб ніхто не мав спокуси нічого приховати. Говорити, щоб не дати шансів брехні й пропаганді. Говорити, щоб не забути. Зрештою, щоб могли далі жити; щоб травми, яких ми досвідчили, не знищили нас зсередини» [20, с. 55], адже «всередині людини – спогади про пережите, мрії про майбутнє, туга за кимось, ненависть до кривдника, мужність захистити слабшого, сильніша за відстань любов, смак улюбленого морозива і запах поту після футболу, властивість чхати, коли дивишся на сонце, вміння бачити сни, відчуття тяглості поколінь. І ніжність» [7, с. 16].

Творити під час війни – це фіксувати пам'ять у художній спосіб, виливати суспільну травму й колективну надію, кричати у Космос: «Ми є! Ми були і будемо на своїй, Богом даній землі!». Коли словесне мистецтво творять військові – це свідчення, найбільш літературно довершені фрагменти яких колись складуть своєрідну Біблію нашого народу, Новий Заповіт нащадкам. Не даремно наших захисників у їхніх випробуваннях та самопожертві у новітньому фольклорі та сучасних філософських текстах часто порівнюють з Ісусом: «Наш Окопний Господь, до якого ми маємо стільки претензій та запитань. Із нами обстріляний, з нами втомлений...» [7, с. 20].

Повинні зазначити, що сучасна українська література війни (особливо та її частина, яку зараз називаємо комбатанською – написана військовими) воістину є національною, адже не просто фіксує наш жахливий досвід, але й надихає, спонукає до боротьби, дає надію і впевненість у нашій моральній перевазі перед ворогом. І це тримає чи не найбільше, адже усі ми ще з дитячих казок пам'ятаємо, що ДОБРО ПЕРЕМАГАЄ ЗЛО. «Інколи стає так невимовно важко, такий вже край. А тоді раптом з'являється думка, що я в найбільш правильному місці на цілу планету. На весь створений час і простір. І маю зараз бути тільки тут. Який чудовий доказ існування» [7, с. 20] – ці слова з уст 24-річного юнака насправді є голосом усієї української нації.

Безсумнівно, ті, що на лінії фронту є найкращими представниками нашої нації. Та вони там, бо їм є кого і що захищати, бо вони мають надійний тил. І голоси цього тилу – найрізноманітніші, часом діаметрально протилежні. Ословлюючи свій, теж болючий, досвід, вони у власний спосіб творять сучасну українську літературу війни.

Фактично, тих, хто в тилу, тримає мотив і місія пам'яті. Автори осмислюють досвід (свій і своїх

співгромадян) через історичну правду та національну пам'ять – часто завдяки нанизуванню образів-емоцій: надія, воля, розпач, гнів, протест, вдячність, обов'язок, затятість, вітальність, життєлюбність тощо. Тобто, в сучасній українській літературі війни пам'ять постає не просто механізмом фіксації подій, а своєрідним інструментом збереження індивідуальної гідності, сили народного духу, національної тяглості та загальнолюдських етичних орієнтирів.

Словесне охоплення пам'яті сучасної російсько-української війни передбачає як індивідуальні, так і колективні аспекти, що дає можливість виокремити цілий пласт так званих пам'ятувальних текстів про загиблих, які репрезентують:

1) пам'ять матері про сина (материнська проза – Марія Вітишин «Мій син – кіборг» [2], Леся Орляк «Ти зробив усе, що зміг» [10] тощо та поезія – ліричні збірки Ольги Стецько «Сум» [17], «Біль» [18], «Туга» [19] та ін.);

2) пам'ять дружини про чоловіка (окремі фрагменти із книги Надії Сеньовської «Дружина героя: посібник з виживання» [15] тощо);

3) спогади про бойових побратимів (поетичні тексти Юрія Матевощука зі збірки «Книга скарг» [9], есеї Артура Дроня «Гемінгвей нічого не знає» [7], воєнно-сатиричний роман Віталія Запеки «Герої, герої та не дуже» [8] тощо);

4) спогади цивільних (роман письменника й журналіста Євгена Положія «Іловайськ. Розповіді про справжніх людей» [13], мемуари хірурга Віктора Черненка «Щоденник військового лікаря» [21], тритомник журналістки і волонтерки Ірини Вовк «На щиті. Спогади родин загиблих воїнів» [4] тощо).

У пам'ятувальних текстах, як правило, спостерігається фіксація місць боїв, імен, дат, навіть пейзажу, що втрачає мирність. Однак, центральними є все-таки емоції тих, хто пам'ятає. Тому навіть документальні книги цього типу наскрізь пронизані особливим ліризмом. Пам'ять у них постає ідейною домінантою, бо вона «тримає», дає сил проживати біль втрати та формує місію фіксації спогадів про подвиг: «Біль – це коли душу і серце щось розриває. / Туга – це усвідомлення того, що міг, та не зумів. / Сум – це найстрашніший каламбур почуттів: / Клубок у горлі, сотні запитань і знов пекучий біль...» [17, с. 5].

Отже, цінність пам'ятувальної літератури у тому, що вона є свідченням про війну і власні досвіди перебування у ній, своєрідним відтворенням голосів мертвих і живих. Ці тексти «вимі-

рюють пульсацію сьогоденної днини і градус та засяг апокаліптичного жаху, підносять голос в обороні людяності, видивляються знаки біди й знаки надії» [20, с. 207].

Книги про війну, попри стереотипи, не завжди спрямовані на фіксацію загибелі, втрати, бо «якщо й варто писати про щось під час війни, то не про війну, а про людей» [6, с. 106], про їхню велику любов до усього свого, рідного, бо «Любов рие окопи, і живе в них, / і гризе у них лід із розрізаної пляшки, / коли хоче пити у мінус двадцять. / Любов виходить на бойові чергування, / піднімається на позиції / з грижами, з температурами, із простатитами, / із контузіями, з астмами і алергіями, / з високою імовірністю / не повернутися, / з думками про когось / найважливішого. / Все зносить, вірить у все, / сподівається всього, все терпить!» [6, с. 101].

Видається, що найціннішими (хоч не завжди найбільш художньо довершеними) зразками сучасної української літератури війни є комбатантські тексти – написані Захисниками й Захисницями. Такий висновок впливає по-перше з того, що автори роблять для України та кожного її жителя. Це наш моральний обов'язок – цінувати Їх та Їхню праю. По-друге – книги військових фіксують найбагатогранніший досвід війни і цінні також своєю документальною складовою, не як мистецький феномен, а як свідчення, одкровення. Ці тексти, на нашу думку, у майбутньому можуть як залишитися у переліку класичної спадщини української літератури, так і стати основою для майбутніх художніх інтерпретацій. Вони містять «живий» образ сучасного українського Героя, без пафосу, чіткий і чесний, часто навіть пройнятий самоіронією: «Герої не втомлюються, не жаліються, не падають духом, не втрачають здоров'я, не потребують заміни...» [7, с. 32].

Загалом сучасна українська література війни переповнена мотивами внутрішньої боротьби, межових моральних ситуацій, вибору між власним комфортом і відповідальністю перед державою. І це стосується не лише комбатантських текстів, але й тих, що написані цивільними. Поміж них можна виокремити літературні твори на тему волонтерського руху, рефлексії щодо життя в окупації та у вимушеній еміграції. Таким чином, війна в сучасному українському словесному мистецтві постає як складне багатоаспектне явище, що вимагає не лише фіксації, а й глибокого осмислення.

Окрема тематична лінія – жіночий досвід війни, поданий крізь призму багатофункціональ-

ної ролі жінки (подруги, дружини, матері, сестри, доньки, бойової посестри, медикіні, волонтерки, репортерки тощо). Особливо яскравими є поетичні тексти, що містять цілий спектр почуттів, часто непростих й суперечливих (збірки Ольги Петришиної «У моїй любові», Надії Сеньовської «Війна і те, що після»). Можемо виокремити також своєрідну нішу жіночих романів про війну («Доця» Тамари Горіха Зерня, «Драбина» Євгенії Кузнецової), жіночих книг у жанрі нон-фікшн («Маріуполь. #Надія» Надії Сухорукової, «ДРУЖИНА ГЕРОЯ: посібник з виживання» Надії Сеньовської) тощо.

Вирізняється також окрема група творів, що адресовані дітям та підліткам і допомагають осмислити непросту реальність, не травмуючи, а підтримуючи емоційно. Також ці тексти вчать маленьких українців долати тривогу за себе і близьких, переживати складні реалії війни, втілюють віру у світле мирне життя (Віталій Запека «Полінка», «Щуцик», Андрій Зелінський «Семінові зорі», Олена Мокренчук «Аліска, фронтова лисичка», «Афінка з «Куби», «Україна – мрія», Артем Савва «Я – повітряна розвідниця!», Євген Степаненко та Соломія Степаненко «Абетка війни», Макс ван Форсайд «Подорож Україною та чарівний дракон» тощо). Особливу цінність для читання з дітьми становлять сучасні патріотичні казки (Дара Корній «Пасіка Україна та інші казки з війни», Лариса Ніцой «Незламні мураші» тощо).

Досвід нашої війни таким чином складається із сотень тисяч візій, відображених у десятках тисяч книг. І їх кількість буде тільки зростати, бо війна триває і підрастає нове покоління, що матиме з нею свої рахунки. Серед цієї тьми-тьмущої (від графоманських спроб до літературних феноменів) обов'язково виокремиться нова українська класика. То велике випробування і привілей – бути біля її витоків, маючи в руках автомат, а за плечима – високоякісні тексти попередників: «Ми ніколи не були самі у важкі часи, бо наша культура також є в рюкзаках. З нами Євген Плужник, у смутку й скорботі за вбитими. Василь Стус вболіває за нашу непокору й твердість чи то в окопі, чи в полоні, а чи в укритті під час тривоги. Франко нагадує про неохопний обсяг праці й нескінченність боротьби. З нами Хвильовий, і Сосюра, і Олесь, і Теліга, і Леся, і Котляревський, і Скворода, і Чубай, і Вінграновський, і письменники на еміграції, і ті, яких ми ставимо в канон літератури, і ті, до яких у нас багато питань, і розстрі-

ляні, і залякані, і незламні, і щасливі, і знедолені, і мертві, і жив, і перероджені в наступних поколіннях, і Шевченко. Завжди, міцно і постійно – Шевченко» [7, с. 110].

Висновки. Сьогодні в умовах збройної агресії росії проти України виникає нова за тематичним, стильовим й ідеологічним наповненням сучасна українська література війни. Вона трансформує та інтерпретує найрізноманітніші досвіди наших громадян у цілісний художній масив життя в умовах катастрофи. Особливість словесного українського мистецтва нашого часу полягає не лише в тематиці, а й в умовах творення – на фронті, у шпиталях, бомбосховищах, на евакуаційних шляхах і цвинтарях, під час мистецьких перформенсів, у вимушеній еміграції та серед нечисленних уламків колишнього мирного життя. Це зумовлює як глибоку емоційну насиченість текстів, так і певну жанрову та стилістичну нестандартність.

Тематика сучасної української літератури війни охоплює широкий спектр сюжетних площин (повсякденне життя на лінії фронту, жертвність у бою, жахи полону, туга вимушеної еміграції, безвихідь окупації, надія і розпач госпіталів, біль втрат, безнадія сирітства, глибина віри, сила молитви, самовідданість волонтерства, неймовірність любові тощо). Безумовно, у центрі таких текстів – Людина-людства, її психічні трансформації, втрати, разючі зміни особистості. Актуалізуються мотиви внутрішньої боротьби, межових моральних ситуацій, вибору між власним комфортом і відповідальністю.

Центральне ядро сучасної української літератури війни формують тексти, написані нашими Захисниками та Захисницями (комбатантська література), оскільки передають «оголену реальність». Книги цивільних заповнюють весь простір між воєнним і мирним досвідом нинішніх українців, репрезентуючи найрізноманітніші життєві колізії та візії громадян країни, що зазнала агресії. Окрема тематична лінія – жіночий досвід війни, який подається крізь призму багатофункціональної ролі жінки та пережитого нею. Світлим променем є комплекс текстів для дітей (підлітків) і про дітей – часто казково-фентезійний, терапевтичний.

Перспективним напрямком подальших досліджень бачиться жанрова класифікація, філософська інтерпретація та аналіз стильових особливостей текстів сучасної української літератури війни.

Список літератури:

1. Війна 2022: щоденники, есеї, поезія. Антологія. Львів: Вид-во Старого Лева; Варшава: Нова Польща. 2022. 440 с.
2. Вітишин М. Мій син – кіборг. Тернопіль: Джура, 2022. 96 с.
3. «Вічність трива цей день...» Художні хроніки війни / за ред. М. Жулинського; упоряд.: Н. Торкут, О. Поліщук, Т. Головань, Н. Герасименко, А. Матюшенко. Тернопіль: Джура, 2023. 444 с.
4. Вовк І. На щиті. Спогади родин загиблих воїнів. Київ: Фоліо, 2020. 480 с.
5. Голоси. Антологія військових письменників / упорядкув. Т. Пилипець. Київ: ФОП Степурін Ігор Миколайович, 2023. 260 с.
6. Дронь А. Тут були ми [Текст]: поезія. Львів: Видавництво Старого Лева, 2024. 112 с.
7. Дронь А. Гемінгвей нічого не знає [Текст]: коротка проза Львів: Видавництво Старого Лева, 2025. 168 с.
8. Запека В. Герої, херої та не дуже. Івано-Франківськ: Видавництво «Магура», 2025. 352 с.
9. Матевощук Ю. Книга скарг. Тернопіль: Крок, 2024. 240 с.
10. Орляк Л. Ти зробив усе, що зміг. Художньо-документальна повість. Тернопіль: Джура, 2017. 88 с.
11. Освітній волонтерський проєкт «Патріотичні й небайдужі». Офіційна сторінка. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=61555874657142>
12. Петришина О. У моїй любові. Тернопіль: Видавництво «Крок», 2025. 112 с.
13. Положий Є. Іловайськ. Розповіді про справжніх людей. Київ: Фоліо, 2015. 378 с.
14. Сеньовська Н. Війна і те, що після. Тернопіль: КІЦ «ПРИНТ-ОФІС», 2018. 56 с.
15. Сеньовська Н. ДРУЖИНА ГЕРОЯ: посібник з виживання. Тернопіль: Джура, 2025. 128 с.
16. Скоріна Г. Каталог книжок про російсько-українську війну. 2023. URL: <https://bookforum.ua/participants/13070>
17. Стецюк О. Сум... Тернопіль: Джура, 2024. 56 с.
18. Стецюк О. Біль... Тернопіль: Джура, 2024. 63 с.
19. Стецюк О. Туга... Тернопіль: Джура, 2024. 70 с.
20. Це війна. Українські письменники і письменниці про те, як пережити катастрофу [Віталій Портников, Володимир Рафєєнко, Станіслав Асєєв та ін.] / Упоряд. Юлія Бентя, Олег Коцюба, Наталія Федущак. Світлина Анни Ільченко. Київ: Критика, 2024. 208 с.
21. Черненко В. Щоденник військового лікаря. Київ: Фоліо, 2020. 192 с.
22. Як ти, брате? Волонтерський проєкт. Офіційний сайт. URL: <https://yakty.com.ua/>

Skuratko T. M., Senovska N. L. CONTEMPORARY UKRAINIAN WAR LITERATURE AS A COMPREHENSIVE ARTISTIC VISION OF THE NATION'S EXPERIENCE

The article analyzes contemporary Ukrainian war literature as a complex artistic vision of the nation's experience. The main aspects of the functioning of contemporary Ukrainian verbal art of war (a means of documentation, therapy, and memory) are highlighted. The literary texts are analyzed as attempts to record and interpret the most diverse experiences of Ukrainian citizens. They are interpreted as a holistic artistic array that reflects life in conditions of disaster. An attempt is made to thematically classify the so-called commemorative literature (mother's memory of her son, wife's memory of her husband, memories of fellow soldiers, memories of civilians). The characteristic features of the creation of modern Ukrainian war literature are highlighted (at the front, in hospitals, bomb shelters, on evacuation routes and cemeteries, during artistic performances, in forced emigration and among the few fragments of former peaceful life). Specific features of the texts are identified: deep emotional richness, genre and stylistic non-standardity (compared to pre-war ones). The specifics of the themes of modern Ukrainian war literature are indicated (everyday life on the front line, sacrifice in battle, the horrors of captivity, the longing of forced emigration, the hopelessness of occupation, the hope and despair of hospitals, the pain of loss, the hopelessness of orphanhood, the depth of faith, the power of prayer, the selflessness of volunteering, the incredibility of love, etc.). It is emphasized that at the center of such texts is the Man-Humanity, his mental transformations, losses, striking changes in personality. Current motives are noted: internal struggle, borderline moral situations, the choice between one's own comfort and responsibility. It is emphasized that the central core of modern Ukrainian war literature is the texts written by our Defenders (combatant literature). A conditional analysis of civilian books about the war is carried out, variants of their visions and life conflicts are highlighted. Partial attention is focused on the coverage of women's war experience and texts for children and about children.

Key words: modern Ukrainian war literature, artistic vision of the war experience, commemorative literature, combatant literature, art of words.

Дата надходження статті: 21.11.2025

Дата прийняття статті: 10.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025